

Міністерство освіти і науки України
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
Монтессорі-Центр реабілітації дітей-інвалідів м. Полтави «Соняшник»
Полтавський обласний благодійний фонд «Громадське здоров'я»

СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА: СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ, ПСИХОЛОГІЧНИЙ, КОРЕКЦІЙНИЙ І МЕДИЧНИЙ АСПЕКТИ

МАТЕРІАЛИ

**всеукраїнської науково-практичної конференції
13-14 квітня 2017 року**

Полтава
ТОВ "АСМІ"
2017

Рекомендовано до друку Вченою радою Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (протокол № 10 від 27.04.2016 року)

Редакційна колегія:

<i>Пахомова Н. Г.</i>	– доктор педагогічних наук, професор
<i>Миринова С. П.</i>	– доктор педагогічних наук, професор
<i>Березан В. І.</i>	– кандидат педагогічних наук, доцент
<i>Березан О. І.</i>	– кандидат медичних наук, доцент
<i>Котломанітова Г. О.</i>	– кандидат педагогічних наук, доцент
<i>Копоненко Л. В.</i>	– кандидат педагогічних наук, доцент
<i>Кононова М. М.</i>	– кандидат психологічних наук, доцент
<i>Петрушов А. В.</i>	– кандидат медичних наук, доцент
<i>Потребняк В. А.</i>	– кандидат педагогічних наук, доцент
<i>Савельєва Н. М.</i>	– кандидат педагогічних наук, доцент
<i>Сайко Н. О.</i>	– кандидат педагогічних наук, доцент
<i>Олефір О. І.</i>	– кандидат педагогічних наук, старший викладач

*Автори опублікованих матеріалів відповідають за підбір, точність і достовірність наведених фактів, правильне цитування джерел, власних імен та інших відомостей.
Редакційна колегія не завжди поділяє думку авторів.*

“Становлення особистості дитини в умовах сучасного розвитку суспільства: соціально-педагогічний, психологічний корекційний і медичний аспекти”, Всеукр. наук.-практ. конф. (2017; Полтава).

Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції “Становлення особистості дитини в умовах сучасного розвитку суспільства: соціально-педагогічний, корекційний і медичний аспекти”, 13–14 квіт. 2017 р. [Текст] / [за заг. ред. Пахомової Н.Г.]; ПНПУ імені В.Г. Короленка. – Полтава : ТОВ “АСМІ”, 2017. – 337 с.

ISBN 978-966-182-467-5

До збірника увійшли наукові праці фахівців зі спеціальної освіти, соціальної сфери і медицини з проблем розвитку і становлення особистості дитини в різних регіонах України. Висвітлено вплив біосоціальних факторів, комплексного психолого-медико-педагогічного підходу, сучасних технологій навчання і виховання, професійної підготовки майбутніх фахівців до роботи з дітьми та педагогічної компетентності батьків на формування особистості дітей із порушеннями психофізичного розвитку різної нозології та без порушень.

УДК 159.923.2. – 053.5 "712" (082)

ЗМІСТ

<i>Олена Антонь</i> СПЕЦИФІКА РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ.....	10
<i>Наталія Бажан</i> ВИКОРИСТАННЯ ЛОГОРИТМІЧНИХ ІГОР У ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ.....	15
<i>Тетяна Байбара</i> ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАЛЬНО-КОРЕКЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ.....	18
<i>Галина Бафталовська</i> СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІЗ ПОПЕРЕДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ МАРГІНАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ	21
<i>Олексій Березан</i> ПСИХОГЕНЕТИЧНІ АСПЕКТИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ СПЕЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ТА СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ.....	24
<i>Вадим Бєліков</i> СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ДІТЬМИ, БАТЬКИ ЯКИХ БУЛИ ПОЗБАВЛЕНІ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ.....	27
<i>Анастасія Білявська</i> ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	31
<i>Тетяна Борсук</i> УЦІЛІВ МОЛОДІЖНИХ СУБКУЛЬТУР НА ФОРМУВАННЯ СУЇЦИДАЛЬНИХ НАМІРІВ У ПІДЛІТКІВ.....	35
<i>Інна Бортишук</i> АКТИВІЗАЦІЯ МІЖПІВКУЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ГОЛОВНОГО МОЗКУ ЯК ОСНОВА УСПІШНОГО НАВЧАННЯ	39
<i>Ольга Бурда</i> ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ МОТОРНОЮ АЛАЛІСІЮ У СПЕЦІАЛЬНІЙ ЛІТЕРАТУРІ.....	43
<i>Марина Вельгун</i> ДЕСОЦІАЛІЗАЦІЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У СІМ'ЯХ ГРУПИ РИЗИКУ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	45
<i>Тетяна Генік</i> ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	

З ОСОБАМИ З ОСОБЛИВОСТЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ	48
<i>Валентина Гладка</i> ДИДАКТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	55
<i>Надія Голобородько</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗВ'ЯЗНОГО ОПИСОВОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗІ ЗНМ ІІІ РІВНЯ	58
<i>Надія Головач</i> ПРОБЛЕМА ДЕЗАДАПТАЦІЇ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ІЗ ЗПР ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ	62
<i>Анастасія Гончаренко</i> СОЦІАЛЬНА РОБОТА В СЛУЖБІ ПРОБАЦІЇ	68
<i>Наталія Горбань</i> МЕТОДИКА РОЗВИТКУ УСНОГО МОВЛЕННЯ У СЛАБОЧУЮЧИХ ТА ПЛУХИХ ДІТЕЙ ПРИ СЛУХОПРОТЕЗУВАННІ ТА КОХЛЕАРНІЙ ІМПЛАНТАЦІЇ	71
<i>Ольга Губарь</i> ФАХОВА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА ДО ПОДОЛАННЯ ПОРУШЕНЬ МОВЛЕННЯ ПІДЛІТКІВ	76
<i>Яна Гузь</i> ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР ПРИ КОРЕКЦІЇ ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНОЇ СТОРОНИ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З МОТОРНОЮ АЛАЛІЄЮ	82
<i>Ольга Демченко</i> ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙМАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З АУТИЧНИМ СПЕКТРОМ РОЗЛАДІВ	85
<i>Анна Діхтієвська</i> СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІАКТИКА КІБЕРБУЛІНГУ СЕРЕД МОЛОДІ ТА ПІДЛІТКІВ	90
<i>Ірина Дмитрієва, Лариса Одинченко</i> КОРЕКЦІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ПОЗАУРОЧНОЇ РОБОТИ З РОЗВИТКУ САМОСТІЙНОСТІ УЧНІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ	93
<i>Лариса Дрозд, Максим Дрозд</i> ОСОБЛИВОСТІ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ В СІМ'Ї	97

<i>Лариса Сланська</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЕВОЇ ЦІЛНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ І АУТИЧНИМ СПЕКТРОМ РОЗЛАДІВ У ПРОЦЕСІ ГРИ	102
<i>Лариса Журавльова</i> КОРЕКЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА ДОПОМОГА МОЛОДШИМ ШКОЛЯРАМ ІЗ ТРУДНОЩАМИ У НАВЧАННІ	107
<i>Ганна Іванова</i> СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ОСНОВНИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДІТЯНИ ІЗ ОБМЕЖЕНИМИ ПСИХОФІЗИЧНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ	111
<i>Аліна Іванченко</i> ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ КОНФЛІКТНОЇ СІМ'Ї НА ПОВЕДІНКУ ПІДЛІТКІВ	114
<i>Маргарита Іщенко</i> УЧІНІВ СПІЛКУВАННЯ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ НА ФОРМУВАННЯ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ	118
<i>Оксана Качуровська</i> ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ФАКТОР СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ ІЗ ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ	121
<i>Людмила Катюва</i> ПРОФЕСІЙНА РАМА ЯК ТЕОРЕТИЧНА МОДЕЛЬ ОСОБИСТОСТІ ЛОГОПЕДА	124
<i>Лар'я Квасник</i> ФІЗИЧНИЙ АКТИВІЗМ ЯК ФАКТОР ВИНИКНЕННЯ ПОРУШЕНЬ У ДІТЯНИ ПІД ЧАС ВІНТРИШНЬОУТРОБНОГО РОЗВИТКУ	129
<i>Нікола Ковалюк</i> БАНІ ТЕРАПІЇ ЯК ЗАСІБ КОРЕКЦІЙНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ДОПОМОГИ ДІТЯМ ІЗ ДЦП	132
<i>Вікторія Ковалюк</i> ВИВЧЕННЯ СЛІЗНИХ ЗАЛОЗ ДІТИНИ: АНАТОМІЧНІ ТА СТЕРЕОМОРФОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ	136
<i>Олена Палавичко</i> ОБ'ЄКТИВАЦІЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗАХИСТІВ У ОСІБ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ І НЕВРОТИЧНОЮ ФОРМОЮ ЗАЙКАННЯ	138
<i>Карина Шипкарєнко</i> ПРОФІЛАКТИКА ДЕЗАДАПТАЦІЇ ПЕРШОКУРСНИКІВ ЧЕРЕЗ СТВОРЕННЯ АТМОСФЕРИ ТВОРЧОГО ПОШУКУ	143

«гроноподібних залозок». Вони у пальпебральної частини слізної залози складаються із кінцевих відділів і вивідних проток, та в конгломераті пальпебральної залози відділені одна від одної великим шаром жирової тканини. У середині ж самої часточки її епітеліальні компоненти дуже тісно розташовуються одна до одної. Про це свідчить вузькі інтерстиціальні простори між ними на гістологічних зрізах. При дослідженні серії зрізів слізної залози людини спостерігається наявність добре розвинутої жирової клітковини по периферії часток і між ними. На гістологічних препаратах кінцеві відділи і вивідні протоки дольок слізних залоз на перший погляд здаються хаотично розташованими в їх просторі, при цьому вони дуже тісно скомпоновані в об'ємі кожної дольки слізної залози.

Отже, епітеліальні структури слізної залози людини утворюють складний конгломерат секреторних одиниць, в яких багато жирової клітковини; в об'ємі часточки залози секреторні компоненти розташовані максимально близько одне до одного, в результаті чого мають вузькі інтерстиціальні проміжки, де розташовані кровоносні судини капілярного типу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вит В.В. Строение зрительной системы человека / В. В. Вит. – Одесса: Астропринт, 2003. – 655 с.
2. Сомов Е. Е. Клиническая анатомия органа зрения / Е. Е. Сомов. – СПб: Ольга, 1997. – 188 с.

УДК 159.964: 159.98

ОБ'ЄКТИВАЦІЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗАХИСТІВ У ОСІБ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ З НЕВРОТИЧНОЮ ФОРМОЮ ЗАЙКАННЯ

*Олена Полянченко,
Марина Конопина*

Проаналізовані особливості проявів захисних механізмів у підлітків із зайканням. Розкриті можливості дослідження захисної активності суб'єкта.

Ключові слова: невротична форма зайкання, підлітковий вік, психологічні захисти, процесуальна діагностика.

In the article the features of protective mechanisms in adolescents with stuttering. Disclosed research opportunities protective activity of the subject are analysed.

Keywords: neurotic stuttering form, adolescence, psychological protection procedural diagnostics.

Незважаючи на велику кількість досліджень психологічної складової зайкання (мовленнєвої тривоги, самооцінки та інших особистісних характеристик), поза увагою залишається роль та особливості захисної системи. Викривлення ж суб'єктом інформації на час взаємодії з об'єктивним світом, що зумовлюється психологічними

захистами, призводить до дестабілізації його психіки, знижуючи тим самим його психологічну захищеність.

Тож проблема пізнання глибинно-психологічних аспектів психіки, пов'язаних із закономірностями функціонування несвідомої сфери, що детермінують поведінку підлітка із невротичною формою зайкання, набуває особливого значення.

Метою статті є аналіз особливостей об'єктування захисної системи психіки суб'єкта із зайканням.

Дослідженню проблеми психологічних захистів присвячені роботи зарубіжних і вітчизняних вчених: Ф. Бассіна, О. Ф. Василюка, Р. Грановської, Л. Гребеннікова, Ю. Захарова, М. Кляйн, І. Нікольської, Р. Плутчика, А. Реана, В. Ташликова, С. Леклера, К. Роджерса, Г. Саллівана, К. Хорні, А. Фрейд, З. Фрейда, Т. С. Яценко і ін.

Поняття «захист» було введено З. Фрейдом як засіб витіснення неприйнятних для свідомості уявлень у несвідоме, що сприяє вирішенню внутрішнього конфлікту і досягнення стану емоційної рівноваги [4, с. 58].

А. Адлер, К. Хорні, Е. Фромм стверджують, що психологічні захисти спрацьовують при виникненні в індивіда відчуття власної меншовартості, що й породжує його дезорієнтацію [1].

Пріоритет у постановці проблеми психологічного захисту у вітчизняній науці належить Ф. Бассіну. Заслуга цього вченого в тому, що він поставився до явища захисту не як до наукового артефакту психоаналізу, а як до реального психічного феномену, що має право і операціональні можливості наукового дослідження. Для Ф. Бассіна і деяких інших психологів і медиків психологічний захист являє собою нормальний механізм, спрямований на запобігання розладам поведінки і фізіологічних процесів не тільки при конфліктах свідомості та несвідомого, а й при зіткненні цілком усвідомлюваних, але афективно насичених установок.

Сучасний дослідник Ф. Василюк розглядає захисти як ригідні автоматичні форми самообману, які, тимчасово знімаючи емоційне напруження, загалом спричиняють об'єктивну дезінтеграцію поведінки. Дослідник розмежовує цілі захисних механізмів, які спрямовані на звільнення людини від неузгодженості й амбівалентності почуттів, на оберігання її від усвідомлення небажаних змістів і на усунення негативних психічних станів тривоги, страху, сорому тощо, і ту дорогу ціну, яку платить людина за використання захисних механізмів, які являють собою ригідні, автоматичні, вимушені мимовільні і неусвідомлювані процеси відображення і регуляції [2, с. 39].

Ми погоджуємося із твердженнями вищезазначених вчених про неусвідомлений прояв захисної системи, що має глибинно-психологічне походження.

«гноноподібних залозок». Вони у пальпебральної частини слізної залози складаються із кінцевих відділів і вивідних проток, та в конгломераті пальпебральної залози відділені одна від одної великим шаром жирової тканини. Усередині ж самої часточки її епітеліальні компоненти дуже тісно розташовуються одна до одної. Про це свідчить вузькі інтерстиціальні простори між ними на гістологічних зрізах. При дослідженні серії зрізів слізної залози людини спостерігається наявність добре розвинутої жирової клітковини по периферії часток і між ними. На гістологічних препаратах кінцеві відділи і вивідні протоки дольок слізних залоз на перший погляд здаються хаотично розташованими в їх просторі, при цьому вони дуже тісно скомпоновані в об'ємі кожної дольки слізної залози.

Отже, епітеліальні структури слізної залози людини утворюють складний конгломерат секреторних одиниць, в яких багато жирової клітковини; в об'ємі часточки залози секреторні компоненти розташовані максимально близько одне до одного, в результаті чого мають вузькі інтерстиціальні проміжки, де розташовані кровоносні судини капілярного типу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вит В.В. Строение зрительной системы человека / В. В. Вит. – Одесса : Астропринт, 2003. – 655 с.
2. Сомов Е. Е. Клиническая анатомия органа зрения / Е. Е. Сомов. – Спб. : Ольга, 1997. – 188 с.

УДК 159.964: 159.98

ОБЪЕКТИВАЦИЯ ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ ЗАЩИТ У ОСІБ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ З НЕВРОТИЧНОЮ ФОРМОЮ ЗАЙКАННЯ

Олена Полянничко,
Марина Кононова

Проаналізовані особливості проявів захисних механізмів у підлітків із зайканням. Розкриті можливості дослідження захисної активності суб'єкта.

Ключові слова: невротична форма зайкання, підлітковий вік, психологічні захисти, процесуальна діагностика.

In the article the features of protective mechanisms in adolescents with stuttering. Disclosed research opportunities protective activity of the subject are analysed.

Keywords: neurotic stuttering form, adolescence, psychological protection, procedural diagnostics.

Незважаючи на велику кількість досліджень психологічної складової зайкання (мовленнєвої тривоги, самооцінки та інших особистісних характеристик), поза увагою залишається роль та особливості захисної системи. Викривлення ж суб'єктом інформації під час взаємодії з об'єктивним світом, що зумовлюється психологічними

захистами, призводить до дестабілізації його психіки, знижуючи тим самим його психологічну захищеність.

Тож проблема пізнання глибинно-психологічних аспектів психіки, пов'язаних із закономірностями функціонування несвідомої сфери, що детермінують поведінку підлітка із невротичною формою зайкання, набуває особливого значення.

Метою статті є аналіз особливостей об'єктування захисної системи психіки суб'єкта із зайканням.

Дослідженню проблеми психологічних захистів присвячені роботи зарубіжних і вітчизняних вчених: Ф. Бассіна, О. Ф. Василюка, Р. Грановської, Л. Гребеннікова, Ю. Захарова, М. Кляйн, І. Нікольської, Р. Плутчика, А. Реана, В. Ташликова, С. Леклера, К. Роджерса, Г. Саллівана, К. Хорні, А. Фрейд, З. Фрейда, Т. С. Яценко й ін.

Поняття «захист» було введено З. Фрейдом як засіб витіснення неприйнятних для свідомості уявлень у несвідоме, що сприяє вирішенню внутрішнього конфлікту і досягнення стану емоційної рівноваги [4, с. 58].

А. Адлер, К. Хорні, Е. Фромм стверджують, що психологічні захисти спрацьовують при виникненні в індивіда відчуття власної меншовартості, що й породжує його дезорієнтацію [1].

Пріоритет у постановці проблеми психологічного захисту у вітчизняній науці належить Ф. Бассіну. Заслуга цього вченого в тому, що він поставився до явища захисту не як до наукового артефакту психоаналізу, а як до реального психічного феномену, що має право і операціональні можливості наукового дослідження. Для Ф. Бассіна і деяких інших психологів і медиків психологічний захист являє собою нормальний механізм, спрямований на запобігання розладам поведінки і фізіологічних процесів не тільки при конфліктах свідомості та несвідомого, а й при зіткненні цілком усвідомлюваних, але афективно насичених установок.

Сучасний дослідник Ф. Василюк розглядає захисти як ригідні автоматичні форми самообману, які, тимчасово знімаючи емоційне напруження, загалом спричиняють об'єктивну дезінтеграцію поведінки. Дослідник розмежує цілі захисних механізмів, які спрямовані на звільнення людини від неузгодженості й амбівалентності почуттів, на оберігання її від усвідомлення небажаних змістів і на усунення негативних психічних станів тривоги, страху, сорому тощо, і ту дорогу ціну, яку платить людина за використання захисних механізмів, які являють собою ригідні, автоматичні, вимушені мимовільні і неусвідомлювані процеси відображення і регуляції [2, с. 39].

Ми погоджуємося із твердженнями вищезазначених вчених про неусвідомлений прояв захисної системи, що має глибинно-психологічне походження.

Вивченню механізмів психологічного захисту в осіб із заїканням присвячені окремі публікації В. Калягіна, Н. Карпової, Ю. Некрасової, О. Михайлової, І. Омельченко, Н. Терентьєвої.

Більшість людей із заїканням у своїй проблемі бачать тільки верхівку айсберга, абсолютно ігноруючи підводну, підсвідому частину. Більшість людей із заїканням зазначають, що у них проблема тільки з заїканням, а психологічно вони прекрасно себе відчують. При цьому об'єктивно можна спостерігати симптоми сильної тривоги: напруженість, нерівність дихання, прискореність пульсу, скутість тіла.

Більшість осіб із невротичною формою заїкання не відчують проблем з мовою наодинці. Це свідчить про те, що заїкання є невротичним захисним механізмом у процесі психологічного контакту. І кожен подібний захисний механізм має свій власний невротичний захист, який спрямований проти вирішення проблеми.

Результати досліджень дозволяють стверджувати, що глибинні детермінанти захистів суб'єкта мають вираження в поведінкових реакціях, що пов'язані з особистісною проблемою.

Звідси можна зробити припущення, що вплив на емоційний стан підлітків із невротичною формою заїкання ускладнюється, адже доводиться, в першу чергу, долати психологічні захисти, порушення поведінки, а вже потім безпосередньо впливати на емоційний стан. Судомні запинки в мовленні таких осіб обумовлюють сильні негативні емоційні реакції, підсилюючи мовленнєві порушення. Тут варто говорити про більш широкий психологічний напрямок вивчення осіб із заїканням. В контексті нашого дослідження, про особливості захисної системи підлітків із невротичною формою заїкання.

Захисну функцію збереження свідомості від психотравмуючої інформації, що пов'язана з пережитими неприємними життєвими подіями та від бажань, які розходяться з моральними цінностями, виконує психологічний захисний механізм – витіснення. У підлітків із заїканням витіснення може проявлятися у вигляді імпульсивності, дратівливості, вимогливості до оточення, реакціях протесту у відповідь на критику.

Компенсація у підлітків із заїканням проявляється в тому, що замість розвитку відсутньої якості вони починають інтенсивно розвивати ті риси, які у них й так добре розвинені, компенсуючи тим самим свій недолік, а невдачі в одній галузі компенсують успіхами в іншій. При використанні компенсації підліток фантазує, приписуючи собі якості, цінності, гідності, привабливі поведінкові характеристики іншої особистості. Крім фантазування може включатися і механізм гіперкомпенсації своїх недоліків шляхом інтенсивної діяльності на поведінковому рівні, що проявляється у демонстрації почуттів, думок, протилежних тим, які дійсно існують у людини.

Заперечення, як захисний механізм проявляється у прагненні уникнути нової інформації, що не співпадає з позитивними уявленнями про себе, в ігноруванні потенційно тривожної інформації, ухилянні від

неї [3, с. 302]. У підлітків із заїканням це характеризується тим, що увага блокується на стадії сприйняття інформації, що суперечить установкам, а сама інформація не приймається.

Для пояснення захисного механізму інтелектуалізації в дітей із заїканням можна представити такі характерні риси: зосередженість на конкретних об'єктах, реальних речах на протигагу об'єктам фантазій; підвищена увага до процесу міркування, роздумів; практична відсутність зв'язку міркувань і реальної поведінки. Деякі форми пов'язані з відчуженням заїкуватих підлітків у групі однолітків, що негативно впливає на формування їхньої особистості.

В основі проявів проєкції у підлітків із заїканням проявляється механізм відчуження власного «Я» (дисиміляції), що дозволяє «бачити» і сприймати свої небажані особисті якості в інших людях, але не зауважувати їх у собі, приписуючи лише іншим [3, с. 302]. Підлітки із заїканням, не усвідомлюючи власні риси характеру, несвідомо проєктують їх на інших людей, звинувачуючи їх у своїх невдачах.

У підлітків із заїканням регресія проявляється в сумнівах, що не вдасться реалізувати власні очікування або очікування близьких людей, що провокує виникнення напруження, яке перетворюється в мрії про незвичайні успіхи, яких насправді досягти неможливо [3, с. 303].

Механізм захисту заміщення пов'язаний з переадресацією реакції з «недоступного» об'єкта на «доступний» чи заміни неприйнятної дії на прийнятну. Найбільше задоволення від дії, що заміщує бажане у підлітків та юнаків виникає тоді, коли їх мотиви розміщені на сусідніх рівнях мотиваційної системи особистості. У дітей із заїканням заміщення дає можливість впоратися з гнівом, який не може бути виражений безпосередньо.

Психологічні захисти включають і неусвідомлені способи внутрішнього опрацювання інформації в стресовій ситуації – це захисні переживання: агресія проти інших, аутоагресія, проєкція своїх почуттів на інших людей, намагання уникнути психотравмуючих ситуацій, думки самознищувального характеру, бажання знайти підтримку і розділити свої переживання, знявши з себе відповідальність.

Аналізуючи методи пізнання психологічних захистів у теорії та практиці психоаналітиків і представників гуманістичної психології та гештальтпсихології, можна виділити наступні: аналіз переносу, сновидінь, опорів, вільних асоціацій та інтерпретація у процесі психоаналітичної взаємодії (З. Фрейд); аналіз актуальних переживань, мрій, сновидінь, малюнків, гри, переносу (А. Фрейд); аналіз ранніх спогадів індивіда (А. Адлер); аналіз «Я»: реального (або можливого), ідеального (або неможливого) та актуального (К. Хорні); аналіз неконгруентності між Я-концепцією індивіда та його досвідом (К. Роджерс); техніки усвідомлення, виявлення фантазій, метод моделювання драми (Ф. Перлз) та ін. [1; 4; 5].

На основі вищезгаданих теорій у психологічній практиці були розроблені різноманітні методи дослідження захисної активності суб'єкта, які умовно можна поділити на тестові та проєктивні. Наприклад, несвідомі психологічні захисти вивчаються за допомогою опитувальника Плутчика-Келлермана-Конте. Необхідно зазначити, що одержувані за тестового підходу психодіагностичні результати сприяють об'єктивізації лише дискретних психологічних характеристик суб'єкта, що не дають уявлення про глибинно-психологічні передумови тих чи інших особистісних характеристик, оскільки тестові інтерпретації відсторонені від індивідуальної неповторності суб'єкта.

Проєктивні методики, на відміну від тестових «недостатньо стандартизовані» і ґрунтуються на тому, що недостатньо структурований стимульний матеріал породжує процеси фантазування та уяви, в яких розкриваються несвідомі аспекти психіки суб'єкта. Проте, у застосуванні проєктивних методик також помітна певна заданість, оскільки наявна розшифровка, яка наближає інтерпретацію до тестової. Суттєвим у дослідженні психологічних захистів є те, що проєктивні методики не дають уявлення про системні характеристики психіки у єдності свідомих і несвідомих аспектів. Дослідження системності психологічних захистів є важливим для практичної психології у контексті цілісного їх вивчення, а не «ранжування окремих приватних захисних установок».

Психодинамічна теорія ставить акцент на необхідності пошуку адекватних методів вивчення психологічних захистів, ґрунтуючись на глибинно-психологічних передумовах їх формування. В об'єктивуванні цих питань може допомогти процесуальна психодіагностика, яка істотно відрізняється від академічної діагностики не лише методичною своєрідністю, а й специфікою проведення. Процесуальна діагностика передбачає постійне єднання діагностики з психокорекцією, що не здійснюється при традиційному підході до пізнання.

Ураховуючи, що у підлітків із заїканням присутні стійкі порушення у застосуванні засобів спілкування та вторинні зміни на рівні особистості, що проявляються у вигляді соціально-комунікативних труднощів у процесі сприймання і взаємодії з іншими людьми, очевидним є те, що в основі цих труднощів у них знаходиться використання психологічних захистів, які з віком, під впливом повторювання фруструючих ситуацій організуються в захисно-адаптивні комплекси.

Пізнання психологічних захистів в результаті процесуальної діагностики надає можливість підлітку переконатися, що психологічні захисти лише ілюзорно «працюють» на самозбереження: викривлюючи соціально-перцептивну реальність, вони закривають можливість сприйняття нового досвіду, особливо того, що не відповідає вимогам ідеалізованого «Я».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адлер А. Практика и теория индивидуальной психологии / А. Адлер; [пер. с нем.]. – СПб. Питер, 2003. – 256 с.
2. Василюк Ф.Е. Психология переживания (анализ predetermined критических ситуаций) / Ф.Е. Василюк. – М. : Издательство Московского университета, 1984. – 200с.
3. Омельченко І.М. Передумови дослідження механізмів психологічного захисту в підлітків і юнаків із заїканням / І.М. Омельченко, Л.В. Лисенко. // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19. «Корекційна педагогіка та спеціальна психологія»: зб. наук. пр. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010. – № 16. – С. 301 – 304.
4. Фрейд А. Психология Я и защитные механизмы / А. Фрейд; [пер. с англ.]. – М. : Педагогика, 1983. – 144 с.
5. Яценко Т. С. Методология профессиональной подготовки практичного психолога / Т. С. Яценко, О. В. Глузман, О. М. Усатенко. – Ялта : Республиканский вищий навчальний заклад «КГУ», 2014. – 148 с.

УДК 364-787.522-057.875

ПРОФІЛАКТИКА ДЕЗАДАПТАЦІЇ ПЕРШОКУРСНИКІВ ЧЕРЕЗ СТВОРЕННЯ АТМОСФЕРИ ТВОРЧОГО ПОШУКУ

Карина Шинкаренко,
науковий керівник *Лілія Кононенко*

Висвітлено проблему дезадаптації студентів-першокурсників; визначено поняття дезадаптації та її причини. Описано результати діагностичного інтерв'ю викладачів вишу, на основі яких запропоновано педагогічні заходи та засоби профілактики даного явища. Основна ідея статті – створення атмосфери творчого пошуку для успішної адаптації студентів у перший рік навчання.

Ключові слова: дезадаптація, девіантна поведінка, соціальні виклики, гомеостатична рівновага, атмосфера творчого пошуку.

The problem of deadaptation (deconditioning) of students-freshmen is lighted up in the article; the concept of deadaptation (deconditioning) and its reason is certain. The results of diagnostic interview of teachers of institution of higher learning, on the basis of which pedagogical measures and facilities of prophylaxis of this phenomenon are offered, are described. A basic idea of the article is creation of atmosphere of creative search for successful adaptation of students in the first year of educating.

Keywords: deadaptation (deconditioning), deviant behavior, social calls, homeostatic equilibrium, atmosphere of creative search.

В умовах глибоких змін, що відбуваються в Україні, іде зміна і психології людини, її поглядів, переконань, звичок, моральних цінностей, соціальних ролей, життєвих сенсів. І якщо для одних такі зміни є не надто хвилюючими і хворобливими, то для інших вони стають особистою трагедією, яка приводить до стресів, дезадаптації, духовної і моральної деградації, а також – до різних форм девіантної і делінквентної поведінки. Найбільш чутливою до соціальних і психологічних катаклізмів, виявляється, як правило, студентська